

Секція: гроші, фінанси і кредит

Бидик А.Г.

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри податків і фінансової політики Тернопільського національного економічного університету, працює в Чортківському навчально-науковому інституті підприємництва і бізнесу ТНЕУ

НАЦІОНАЛЬНІ ЕКСПОРТЕРИ ПОТРЕБУЮТЬ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ

Фінансові методи державного регулювання використовують з метою стимулювання експортної діяльності вітчизняних експортерів. Більшість із цих методів передбачають пряме чи непряме державне фінансування національних експортерів, яке здійснюється за розпорядженням уряду країни та за рахунок бюджетних коштів. Використання фінансових методів стимулювання експортної діяльності вважається засобом прояву недобросовісної конкуренції на зовнішніх ринках та є забороненим інструментом підвищення експортного потенціалу країни. Разом з тим, більшість економічно розвинутих країн продовжують використовувати різні види державного фінансування експортної діяльності, хоча і через непрості схеми реалізації.

Сучасні структура та обсяги вітчизняного експорту не відповідають рівневі України у світовому господарстві – при частці населення близько 0,7% світового показника, питома вага українського експорту у загальному світовому експорті становить менше 0,2% [1].

Після вступу України до СОТ одним із найважливіших видів діяльності в рамках національної економіки залишається виробництво агропромислової продукції. За результатами 2014 року на експорт продукції АПК припадає 30,2% від загального експорту країни [2]. Стратегічним видом агропромислової продукції для України є виробництво та переробка зернових культур, які входять до обмеженого переліку продукції, що дозволено експортувати до Європейського Союзу.

У загальному обсязі національного експорту частка зернових культур становить 12,1%. Завдяки лібералізації доступу товарів українського виробництва на зовнішні ринки та рекордному врожаю експорт зернових зріс на 2,7% (фізичні обсяги – на 20,2%) – протягом 2014 року було експортовано зернових культур на суму 6544132,0 тис. дол. США. При цьому експорт продукції борошномельно-круп'яної промисловості склав лише 124400,7 тис. дол. США, готових продуктів із зерна – 390326,2 тис. дол. США [3]. Порівняно з попереднім, 2013, роком, у 2014 році експорт продукції борошномельно-круп'яної промисловості зменшився на 9,2%, готових продуктів із зерна – на 5,3%, зернових культур – збільшився на 3,0%. Експорт зернових культур перевищує експорт борошномельно-круп'яних продуктів у 52,6 рази, готових продуктів із зерна – у 16,8 рази. Такі дані яскраво свідчать про сировинну спрямованість українського експорту даної товарної групи.

Необхідно зазначити, що на території України розміщено 25% світових чорноземів. Природно-кліматичні умови дозволяють українським сільгоспвиробникам вирощувати до 50 млн. тонн зернових і зернобобових культур [3]. Україна відноситься до самодостатніх країн за всіма основними видами зернових культур. Біля половини свого отриманого урожаю суб'єкти бізнесу реалізують за межами країни. Отже, Україна має великі шанси значно покращити свої позиції на зовнішніх ринках агропродовольчої продукції та стати одним із світових лідерів за обсягом її експорту.

Пріоритетним напрямом державної регулятивної політики є якщо не нарощування, то, принаймні, в кризових умовах української економіки збереження питомої ваги експорту країни у загальній світовій торговельній системі. Слід погодитися, що сьогодні Україна недостатньо використовує власний експортний потенціал. Передусім це пов'язано з сировинною спрямованістю українського агропродовольчого експорту та недостатніми показниками його якості для отримання переваг на зовнішніх ринках.

Без наявності своєчасного та достатнього інвестування в інноваційний розвиток національного агропромислового виробництва більшість готових

українських виробів не може витримати достойну конкуренцію з аналогічними видами продукції, що вироблена за кордоном. Наша країна має всі умови для інтенсифікації агропродовольчого сектору лише за умов посилення масштабів та обсягів державної підтримки експорту за формами, що дозволені нормами СОТ, зокрема, Угодою про СКЗ.

Слід зауважити, що сьогодні національна система державної фінансової підтримки експорту недостатньо розвинена та неефективна, не має комплексного та системного характеру застосування. Для збільшення темпів зростання українського експорту зерна та продуктів його переробки, сприяння виходу вітчизняних експортерів на зовнішні ринки діюча практика надання державної фінансової підтримки є вкрай неприйнятною.

Розвиток вітчизняного експорту продуктів зернової групи може бути поживлений завдяки появи на ринках та зростання кількості продукції з високим рівнем переробки. Експортувати необхідно не зерно, а високоякісні та конкурентоспроможні готові продукти з високою часткою доданої вартості – хлібобулочні, макаронні, кондитерські, борошномельно-крупяні вироби.

Своєчасне оснащення агропродовольчого комплексу та харчової промисловості новітніми технічними та технологічними засобами, створення необхідних умов для виробництва, зберігання та переробки агропродовольчої продукції є надзвичайно важливою передумовою забезпечення продовольчої безпеки країни та підвищення її експортного потенціалу. Практична реалізація зазначених заходів потребує значних фінансових ресурсів, частину яких у вигляді державної фінансової допомоги в рамках загальної системи державного стимулювання експорту має виділити держава виробникам зерна та підприємствам, що перетворюють його на готові високоякісні продукти.

Сьогодні в рамках централізованих заходів з паралельним захистом від імпорту необхідним є виділення ґрунтовної фінансової державної підтримки як елемента стимулювання агропродовольчого експорту для посилення присутності національних виробників на зовнішніх ринках.

Необхідно на державному рівні розробити невідкладні заходи з удосконалення діючої практики і побудови нових механізмів її надання вітчизняним експортерам. Дозволеними міжнародними зобов'язаннями залишаються два можливих шляхи фінансової підтримки: експортне кредитування та страхування, активним учасником яких має виступати держава.

Законом України «Про безпечність та якість харчових продуктів» [4] було запроваджено у практику вітчизняних підприємства харчової промисловості систему контролю якості та безпеки харчових продуктів ISO 22 000, яка донедавна мала лише рекомендаційний характер, отже надважливим резервом підвищення експортного потенціалу країни є впровадження сучасних стандартів якості та безпечності продуктів харчової галузі, що відповідають діючим стандартам якості в Європейському Союзі.

Для втілення централізованих заходів щодо посилення експортного потенціалу вітчизняних товаровиробників необхідно при складанні щорічних бюджетів передбачити фінансові ресурси, величину яких слід розраховувати на основі конкретних потреб експортоорієнтованих підприємств і галузей, беручу до уваги практику підтримки експортної діяльності, що продемонструвала свою ефективність у високо розвинутих країнах.

Державна політика підтримки експортної діяльності має передбачати поєднання власних ресурсів з можливою міжнародною допомогою на всіх стадіях виробничо-реалізаційного циклу експортної продукції.

В процесі дослідження та вивчення зарубіжної практики надання державної фінансової підтримки національним експортерам, ми дотримуємося думки провідних спеціалістів в цій галузі, які рекомендують здійснювати фінансову підтримку українського експорту у розмірі 0,3% від обсягу ВВП за показниками виконання державного бюджету року, що передує плановому [5].

Величина державної фінансової підтримки конкретним експортерам має залежати від виду продукції та ступеня її готовності – чим вищий рівень переробки сировини, тим більший розмір державної фінансової підтримки

може отримати експортер. Крім того, для досягнення наступного мультиплікативного ефекту розмір фінансової допомоги має на пряму залежати від показників якості, конкурентоспроможності, екологічності продуктів харчування зернової групи, що виробляються суб'єктами підприємництва.

В сучасний надскладний період суспільного розвитку саме держава повинна виступити активним учасником процесів активізації національного виробництва та підвищення експортного потенціалу країни через запровадження централізованих механізмів державної фінансової підтримки національним експортерам, що при наявності високого експортного потенціалу дозволить значно посилити позиції вітчизняних виробників на зовнішніх ринках.

Література

1. Васильєв О. Розвиток експортного потенціалу як складова модернізації зовнішньоекономічної діяльності/ О. Васильєв. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/rozvitok-ekspornogo-potencialu-jak-skladova-moderniz/>
2. Про стан Платіжного балансу в 2014 році – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=91916>
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Закон України «Про безпечність та якість харчових продуктів» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/771/97-вр>
5. Белінська Я. Щодо необхідності посилення державної підтримки українського експорту/ Я. Белінська – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/MONITOR/april08/23.htm>